

Rozvoj Karpatskej iniciatívy pre mokrade

Ramsarské regionálne iniciatívy sa stávajú dôležitými nástrojmi Dohovoru o mokradiach na podporu efektívneho plnenia jeho cieľov a strategického plánu, ktoré môžu stavať na biogeografickej podobnosti alebo príbuznosti určitého regiónu, zdieľaní spoločných mokradových či vodných systémov, riečnych povodí a druhov viazaných na mokrade. Prítom zároveň môžu nadväzovať na spoločnú históriu spolupracujúcich krajín, ich sociálne a kultúrne väzby. Takéto iniciatívy vytvárajú rámec alebo fórum pre

Exkurzia expertov v unikátnej NPR Belianske lúky v Tatrách (foto: Ján Kadlečík)

regionálne konzultácie, diskusie, plánovanie, ako aj spoločné aktivity zmluvných strán a iných dotknutých hráčov v regióne. Môžu pomôcť pri príprave a realizácii projektov a zabezpečovaní programov vzdelávania, školení, budovania kapacít, ale aj pri zvyšovaní pozornosti venovanej potrebe ochrany a múdreho využívania mokradí.

Po piatich rokoch od iniciovania takejto spolupráce v Karpatoch Slovenskou republikou (február 2004) a takmer troch rokoch od podpísania Memoranda o spolupráci medzi Sekretariátom Ramsarského dohovoru a dočasným sekretariátom Karpatského dohovoru v rámci UNEP (december 2006) bola Karpatská iniciatíva pre mokrade (Carpathian Wetland Initiative CWI) schválená Stálym výborom Ramsarského dohovoru na jeho 40. zasadnutí v máji 2009 ako jedna z viacerých regionálnych iniciatív sveta, spĺňajúcich smernice dohovoru.

CWI je partnerstvo štátnych inštitúcií siedmich karpatských krajín, sekretariátov Ramsarského a Karpatského dohovoru, medzivládnych organizácií, ktorých aktivity sa týkajú karpatských mokradí a ďalších subjektov, ktoré majú záujem o ochranu a múdre využívanie mokradí v Karpatoch. Poslaním CWI je prispievať k implementácii Memoranda o spolupráci medzi sekretariátmi oboch dohovorov z 13. decembra 2006 a podporovať spoluprácu medzi zmluvnými stranami týchto dohovorov pri ich snahe o ochranu a múdre využívanie mokradí v Karpatoch, ale aj mimo tohto regiónu prostredníctvom aktivít na miestnej, národnej, regionálnej a medzinárodnej úrovni.

Karpatskú iniciatívu pre mokrade uznal oficiálne aj Rámcový dohovor o ochrane a trvalo udržateľnom rozvoji Karpát (Karpatský dohovor) ako prostriedok na plnenie zámerov dohovoru v oblasti ochrany a manažmentu povodí a ochrany biodiverzity a v októbri 2007 schválil jej rámec, poslanie, ciele i princípy riadenia a koordinácie. Iniciatíva je zahrnutá do programu práce Karpatského

dohovoru, do stratégie a akčného plánu na implementáciu Protokolu o biodiverzite, i do strednodobej Stratégie Karpatskej sústavy chránených území.

Štruktúra CWI

Karpatská iniciatíva pre mokrade je koordinovaná a podporovaná Štátnou ochranou prírody SR (ŠOP SR), ktorá je tiež jedným z národných kontaktov pre Ramsarský i Karpatský dohovor. CWI združuje zástupcov vládnych inštitúcií krajín v karpatskom regióne – Českej republiky, Maďarska, Poľska, Rumunska, Srbska, Slovenskej republiky a Ukrajiny. Okrem sekretariátov Ramsarskej a Karpatskej konvencie sú partnermi CWI aj niektoré medzinárodné organizácie aktívne v tomto regióne, ako je Medzinárodná komisia na ochranu rieky Dunaj (ICPDR, Viedeň), Riadiaci výbor Karpatskej sústavy chránených území (CNPA) a Sústava chránených území rieky Dunaj (Danube River Network of Protected Areas). Z mimovládnych subjektov je to Karpatská ekoregionálna iniciatíva (Carpathian EcoRegion Initiative – CERI, Bratislava), DAPHNE – Inštitút aplikovanej ekológie, IUCN – kancelária pre juhovýchodnú Európu v Belehrade, Wetlands International (WI Black Sea Office v Kyjeve), či WWF – Dunajsko-karpatský program vo Viedni.

Implementačným orgánom iniciatívy je Rada CWI pozostávajúca z národných kontaktov menovaných príslušnými ministerstvami zodpovednými za Karpatský či Ramsarský dohovor. Predseda rady referuje o aktivitách iniciatívy sekretariátom Ramsarskej aj Karpatskej konvencie. Medzinárodné a mimovládne organizácie a sekretariáty oboch dohovorov dávajú Rade podnety a návrhy a CWI vo svojej činnosti zohľadňuje rozhodnutia orgánov týchto aj iných medzinárodných dohovorov a ich usmernenia, ako aj Rámcovej smernice EÚ o vode a spolupracuje s ich pracovnými skupinami.

CWI sa riadi trojročným plánom činnosti, ktorý smeruje k plneniu dlhodobých cieľov CWI, ako sú:

- propagácia a účasť na implementácii cieľov Ramsarskej a Karpatskej konvencie v oblasti ochrany mokradí, pri identifikácii a prihlasovaní nových mokradí medzinárodného významu, pri zbere a harmonizovaní údajov o mokradiach a ich druhoch, harmonizovaní metód monitoringu mokradových ekosystémov a najvýznamnejších druhov, pri integrovaní mokradí do manažmentu povodí v Karpatoch;
- zabezpečenie efektívnej spolupráce medzi sektormi ochrany životného prostredia, vodného hospodárstva a inými relevantnými sektormi;
- navrhovanie a vypracovávanie špecifických projektov na revitalizáciu mokradí v povodiach hlavných karpatských riek, vzdelávacích, školiacich, informačných projektov a projektov všeobecne zameraných na mokradové ekosystémy, s cieľom šíriť poznatky smerom k hlavným ochranárskym subjektom pre posilnenie manažmentu karpatských mokradí;
- rozvoj a posilnenie kapacít v oblasti manažmentu mokradí, najmä lokalít s medzinárodným významom a kapacít pre zvyšovanie povedomia verejnosti o význame mokradí pre spoločnosť;

- organizovanie informačných kampaní, vzdelávania a školení na prehĺbenie poznatkov o mokradiach a ich význame a funkciách v krajine;
- zdôrazňovanie dôležitosti a hodnoty cezhraničných mokradových ekosystémov a rozvoj spoločných cieľov a princípov manažmentu a múdreho využívania;
- spolupráca a koordinácia s ostatnými medzinárodnými iniciatívami, projektmi a sieťami v regióne a vo svete.

Súčasný vývoj

Plán práce Karpatskej iniciatívy pre mokrade pre rok 2010 a nasledujúce roky, stav, trendy, ohrozenia, potreby ochrany karpatských mokradí a navrhované kroky do budúcnosti boli identifikované na prvej konferencii CWI, ktorá sa konala v novembri 2009 v Tatranskej Štrbe. Konferencia bola organizovaná v spolupráci s projektom UNDP/GEF *Ochrana, obnova a múdre využívanie slatín na Slovensku*, ktorý realizoval DAPHNE – Inštitút aplikovanej ekológie v spolupráci s Ministerstvom životného prostredia SR a ŠOP SR.

Cieľom konferencie bolo podporiť výmenu informácií medzi karpatskými krajinami, zástupcami orgánov a organizácií ochrany prírody a expertmi o stave mokradí v jednotlivých krajinách, o ich ochrane a trvalo udržateľnom využívaní v regióne, identifikovanie chýbajúcich informácií a návrhov na priority ochrany so zameraním na rašeliniská a slatiny a o najlepšej praxi a technikách pri ich manažmente a obnove, ako aj monitoringu. Konferencia sa venovala tiež výchove a vzdelávaniu a predstavený bol nový vzdelávací program Svet Karpát. Na konferencii bolo predstavené a odsúhlasené nové logo CWI.

Pre zlepšenie spolupráce v rámci CWI sa podľa záverov konferencie odporúča zahrnúť CWI do národných stratégií a aktivít ohľadom mokradí, zlepšiť stav informácií o mokradiach a ich monitoringu, vytvoriť databázy mokradí, výskumných aktivít a projektov na ochranu, manažment a revitalizáciu mokradí v Karpatoch. Malo by sa zabezpečiť rovnaké chápanie termínov a typov mokradí v Karpatoch a rozšírenie pôsobnosti CWI aj na územia mimo karpatského regiónu, pretože na vodách z Karpát závisia mnohé významné mokrade a riečne systémy v iných oblastiach. Budeme

Rašeliniská patria k nedostatočne chráneným typom mokradí aj v Karpatoch (foto: Ján Kadlečík)

podporovať prihlasovanie ďalších ramsarských lokalít do Zoznamu mokradí medzinárodného významu v Karpatoch a koordinovaný manažment cezhraničných lokalít, biotopov a druhov. Zlepšiť by sa mala výmena informácií o účinných manažmentových metódach v jednotlivých typoch mokradových biotopov, ako aj komunikácia s inými sektormi. Treba sa začať venovať problematike zmeny klímy a úlohy mokradí pri ich zmierňovaní, kontrole a odstraňovaní invázných nepôvodných druhov a vypracovať vhodný projekt

pre cezhraničné územia. Cieľom je tiež vypracovať program revitalizácie mokradí. Pre zlepšenie kapacít a ľudských zdrojov chceme vytvoriť malé akčné skupiny, pracovné skupiny a sieť expertov a praktikov v ochrane a manažmente mokradí, vrátane mimovládnych organizácií. Dôležitou úlohou je rozvinúť povedomie verejnosti, osvetu a výchovu a založiť Karpatské centrum pre mokrade na Slovensku. Každý rok plánujeme organizovať spoločné rokovania alebo semináre. Účastníci tiež odporúčili lepšie zapojenie správ chránených území do činnosti CWI, zviditeľnenie CWI prostredníctvom webovej stránky a rôznych tlačovín a zapájanie sa do rôznych projektov a iných príbuzných iniciatív.

Jedným z výstupov konferencie bol návrh na zorganizovanie ďalšieho pracovného seminára na tému cestovný ruch v horských mokradových oblastiach, najmä karpatských, a ochrana mokradí vo vzťahu k rozvoju turizmu v horských oblastiach. Tento seminár sa uskutočnil v septembri 2010 v Rytre, v Poľsku, v nadväznosti na tretie zasadnutie pracovnej skupiny Karpatského dohovoru pre trvalo udržateľný turizmus. Závery pracovného stretnutia ohľadne ochrany

mokradí boli zakomponované do samotného textu konceptu protokolu o trvalo udržateľnom turizme Karpatského dohovoru a do plánovaných aktivít CWI na nasledujúce roky. Predovšetkým treba hľadať cesty a prostriedky zavedenia dobrých praktík a skúseností v trvalo udržateľnom turizme v mokradiach v Karpatoch, hľadať finančné prostriedky a projekty na podporu udržateľného turizmu v mokradiach, rozvíjať spoluprácu s Karpatským dohovorm a Svetovou organizáciou OSN pre turizmus a vytvoriť súťaž – oceňovanie aktivít pre trvalo udržateľný turizmus v rámci výchovy, manažmentu, ochrany a múdreho využívania mokradí. Preto sa odporúča nominovať zástupcov (expertov) CWI do pracovnej skupiny Karpatského dohovoru pre trvalo udržateľný turizmus a zabezpečiť výmenu informácií, sústreďovať príklady najlepšej praxe z karpatských mokradí i z ďalších území a podporovať produkty, opatrenia a prístupy nepoškozujúceho cestovného ruchu, zvyšovať povedomie v tejto oblasti a vzdelávať a napokon vypracovať vhodné odporúčania/ usmernenia pre členov CWI a chránené územia.

CWI naplňa ciele určené v pracovnom pláne prostredníctvom

rôznych projektov. Integrovaný manažment povodia Tisy je riešený v spolupráci s ICPDR v projekte „Integrácia viacsobných úžitkov mokradí a riečnych alúvií do cezhraničného manažmentu povodia rieky Tisa“. Iniciatíva takisto spolupracovala na príprave projektu BIOREGIO Karpaty (projekt na implementáciu protokolu o biodiverzite Karpatského dohovoru z finančného programu Juhovýchodná Európa) a na švajčiarsko-slovenskom programe spolupráce (projekt *Rozvoj ochrany prírody a chránených území v slovenských Karpatoch*). Rozvoj stratégie obnovy mokradí je podporovaný už prebiehajúcim projektom z Operačného programu Životné prostredie „Manažment mokradí na Slovensku, budovanie environmentálneho povedomia a kapacít“.

CWI je mladá ramsarská iniciatíva s veľkými cieľmi. Je otvorená spolupráci a uvíta návrhy a podporu v práci na zlepšení stavu mokradí v Karpatoch a zvýšení povedomia o mokradiach pre budúci prospek nás všetkých.

Viac informácií: www.cwi.sk

RNDr. Ján Kadlecík, Ing. Tereza Thompson
Štátna ochrana prírody SR

EURÓPSKA ÚNIA

Vodné a mokradové ekosystémy sú v SR i celosvetovo najviac ovplyvneným a degradovaným typom biotopov. Ich biodiverzita je ohrozená viac než ekosystémov terestrických a ich spoločenstvá sa už zriedka vyskytujú v prirodzenom druhovom zložení. Väčšina na vodu viazaných druhov patrí medzi ohrozené, vodné a mokradové biotopy sú veľmi zraniteľné a citlivé voči zmenám hydrologického režimu a antropogénnym zá-

Vážky sú symbolom mokradí (foto: Miloš Balla)

sahom. V lokalitách patriacich do sústavy Natura 2000 a v územiach medzinárodného významu (tzv. ramsarských lokalitách) v rôznych regiónoch Slovenska je potrebné dosiahnuť priaznivý stav druhov a biotopov a zachovať ich ekologický charakter spoluprácou s vlastníckmi, správcami a nájomcami pozemkov v chránených územiach prostredníctvom programov starostlivosti a zvyšovania povedomia o význame a funkciách mokradí. Údajová základňa o umiestnení a stave mokradí všetkých typov na Slovensku je nedostatočná a jej prístupnosť verejnosti a orgánom štátnej správy je nevyhnutná. Nedostatočné je aj vzdelávanie správcov území pre ich vhodný manažment a výmena skúseností so zahraničnými partnermi.

Slovenská republika sa ratifikáciou Dohovoru o mokradiach zaviazala uplatňovať základné poslanie dohovoru – „ochrana a múdre využívanie mokradí“. Aj preto slovenská vláda prijala Program starostlivosti o mokrade Slovenska, ktorý v pravidelných časových intervaloch aktualizuje

Projekt „Mokrade“

podľa nových priorít a záväzkov vyplývajúcich z rezolúcií konferencie zmluvných strán. Program starostlivosti o mokrade je základným strategickým dokumentom na plnenie záväzkov vyplývajúcich z Ramsarského dohovoru a naposledy bol aktualizovaný v roku 2007 na roky 2008 – 2014. Program starostlivosti vychádza z medzinárodne prijatých dokumentov (Strategický plán Ramsarského dohovoru, Plánovací nástroj na implementáciu dohovoru na národnej úrovni) a má stanovené štyri strategické ciele: (1) Trvalo udržateľné využívanie mokradí, (2) Starostlivosť o mokrade medzinárodného významu, (3) Rozvoj medzinárodnej spolupráce a (4) Budovanie kapacít pre implementáciu dohovoru.

Program starostlivosti o mokrade Slovenska sa rozpracováva na konkrétne úlohy v akčných plánoch a najnovší akčný plán, prijatý vládou SR na roky 2008 – 2011, bol jeden z hlavných podkladov pre projekt *Zabezpečenie starostlivosti o mokrade Slovenska, zvyšovanie environmentálneho povedomia o mokradiach a budovanie kapacít*, predložený Štátnou ochranou prírody SR na spolufinancovanie zo štrukturálnych fondov. Projekt bol schválený v roku 2009 v rámci Operačného programu Životné prostredie, prioritnej osi 5 – Ochrana a regenerácia životného prostredia v celkovom rozpočte 1 014 117 eur. Realizácia aktivít projektu je naplánovaná na obdobie rokov 2009 –

Ramsarská lokalita Parížske močiare (foto: Jozef Lengyel)

2012. Tento projekt je zároveň odozvou Štátnej ochrany prírody SR na Deklaráciu z Changwonu o prosperite ľudstva a mokradí, ktorá zdôrazňuje význam zdravých mokradí pre život a trvalú udržateľnosť životného prostredia.

Projekt je zameraný na modelové riešenie stavu v mokradových územiach rôzneho charakteru v rôznych regiónoch SR (predovšetkým v lokalitách patriacich do sústavy Natura 2000), a to: ÚEV Turiec a Blatničanka/RL Mokrade Turca (NPR Turiec, NPR Kláštorcké lúky, CHA Ivančinské močiare, CHA Jazernické jazierko), ÚEV/CHA Rieka Orava/RL Rieka Orava a jej prítoky, ÚEV/CHVÚ/RL Poiplie (PR Ryžovisko, ÚEV/PR Čúdeninský močiar, ÚEV/PR Ipeľské hony), CHVÚ/RL Parížske močiare (NPR), ÚEV Čičovské luhy (NPR Čičovské rameno, RL Dunajské luhy).

Projekt zabezpečí chýbajúcu dokumentáciu pre realizáciu opatrení, manažment a ochranu území a druhov a ich revitalizáciu v spolupráci s vlastníckmi a užívateľmi pozemkov, doplní a prístupní doposiaľ chýbajúcu databázu mokradí SR, zlepší stav v environmentálnom povedomí a v ponímaní mokradí a ich významu. Tento projekt tiež prispieje k zorganizovaniu európskeho regionálneho zasadnutia s témou starostlivosti o územia a mokradové biotopy zaradené do sústavy Natura 2000 a území medzinárodného významu.

Viac informácií o projekte nájdete na: http://www.sopsr.sk/projekty/moznosti_cerpania_st/mmokrade.pdf

Ing. Alena Grešková a RNDr. Ján Kadlecík
Štátna ochrana prírody SR

Lekno biele (*Nymphaea alba* L.) je typické aj pre NPR Čičovské rameno, foto: Miloš Balla